

Hörsel- och balansrubbningar

Loggbokför ST

**Anpassad efter Socialstyrelsens målbeskrivning
för specialiteten hörsel- och balansrubbningar
2015**

Svensk Medicinsk
Audiologisk Förening

2017

Kompetensbeskrivning av hörsel- och balanssjukdomar enligt Socialstyrelsens målbeskrivning SOSFS2015:8

Specialiteten hörsel- och balansrubbningskaraktäriseras av

- medicin och teknik i förening med ett psykosocialt synsätt,
- handläggning och behandling av patienter med sjukdomar i hörsel- och balanssystemet,
- individuell inriktning med klinisk och laborativ diagnostik samt behandling som innefattar medicinska, tekniska, habiliterande och rehabiliterande åtgärder samt förebyggande insatser, och
- kunskapen och förståelsen av hörselns och balansens fysiologi samt konsekvenserna av hörselnedsättning, tinnitus, ljudkänslighet och balansstörning vad gäller både individen och samhället.

Hörsel- och balansrubbningskaraktäriseras av en grenspecialitet till basspecialiteten öron-, näs- och halssjukdomar (ÖNH).

Loggbokens struktur följer Socialstyrelsens målbeskrivning för hörsel- och balansrubbningskaraktäriseras av. Dokumenten behöver studeras parallellt.

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19796/2015-4-5.pdf>

Målbeskrivningen för Hörsel- och balans börjar på sidan 735 i Socialstyrelsens dokument

Delmål a och b

Delmål a och b är viktiga i ST-utbildning i hörsel- och balansrubbningsområden. De är väl uttryckta i målbeskrivningen och denna kan användas som loggbok. ST-läkaren ska med stöd av handledaren nå måluppfyllelse i dessa moment med vinkling mot hörsel- och balansrubbningsområden. Även om dessa mål uppfyllts avseende ÖNH-kompetens, ska målen dessutom uppfyllas i avseende för audiologi.

Några av dessa mål kommenteras här särskilt:

Delmål a1

Medarbetarskap, ledarskap och pedagogik

Audiologi innefattar teamarbete och många samarbetspartners inklusive försäkringskassa, arbetsförmedling, förskola, skola och pedagogisk hörselvård, audionommottagningar, sjukgymnast mm. ST-läkaren ska ha kunskap om andra aktörer och kunna samarbeta med dessa kring patienten.

ST-läkaren ska inom teamet skola sig i att vara drivande i den medicinska utvecklingen på enheten och för den enskilda patienten leda den medicinska utredningen och behandlingen. ST-läkaren ska kunna ge pedagogiska föreläsningar/ lektioner/ workshops för studenter, medarbetare och patienter.

Delmål a2

Etik, mångfald och jämlikhet

ST-läkaren ska kunna reflektera över etiska problem och moraletiska konflikter som kan uppstå inom hörselvård och finna sätt att diskutera dessa inom teamet och med patienten. ST-läkaren ska kunna dra moraletiska slutsatser och fatta beslut utifrån dessa.

Delmål a3

Vårdhygien och smittskydd

ST-läkaren ska känna till rutiner och ta ansvar för att inte vårdrelaterade smittor sprids på enheten.

Delmål a4

Systematiskt kvalitets och patientsäkerhetsarbete

ST-läkaren ska arbeta för att som färdig specialist kunna utvärdera och kvalitetssäkra den egna verksamheten och finna arbetssätt som främjar många patienter. Vidare ska ST-läkaren kunna värdera och införa nya diagnostiska och terapeutiska metoder i arbetet för att utveckla

verksamheten och tillgodose patienternas behov inom ett område med snabb teknisk och medicinsk utveckling.

Delmål a5

Medicinsk vetenskap

ST-läkaren ska i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen arbeta enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. ST-läkaren ska kunna söka efter vetenskapligt baserad kunskap i sitt dagliga arbete med patienter. ST-läkaren ska kunna utveckla vårdprogram för evidensbaserad terapi inom hörsel- och balansrubbningsområdet.

Delmål a6

Lagar och andra föreskrifter samt hälso- och sjukvårdens organisation

Se även delmål c 13. ST-läkaren ska känna till lagar och paragrafer som är relevanta för arbetet inom hörselvård. Det gäller förutom grundläggande rättigheter och skyldigheter för patient och vårdgivare utifrån hälso- och sjukvårdslagen att känna till var man kan hitta arbetsmiljölagar avseende bullerexponering och psykisk arbetsmiljö samt försäkringskassans föreskrifter.

ST-läkaren ska känna till hörselvårdens organisation i den egna regionen.

ST-läkaren ska kunna föra ett resonemang avseende medicinska och ekonomiska prioriteringar på kliniken, inom regionen och nationellt.

Delmål b1

Kommunikation med patienter och närstående

ST-läkare ska utveckla sin förmåga att informera och stödja patienter. ST-läkaren ska utveckla förmåga att tydligt och pedagogiskt ge patienter besked så att de är väl informerade och delaktiga i beslut om utredning och behandling. ST-läkaren ska också träna sin professionalitet och empati i möten med patienter, till exempel vid svåra besked, där konflikter eller meningsskiljaktigheter uppstår eller vid emotionellt svåra möten.

Delmål b2

Sjukdomsförebyggande arbete

ST-läkaren ska vara insatt i det preventiva hörselarbetet och kunna identifiera patienter och miljöer där risk finns för bullerskada, ototoxicitet eller sjukdom till följd av dålig ljudmiljö. ST-läkaren ska känna till sätt att förebygga dessa tillstånd samt i samråd med andra aktörer inom hörselvård kunna vägleda patienten i det preventiva arbetet mot hörselskador.

Delmål b3

Läkemedel

ST-läkaren ska uppfylla delmål b3 avseende de farmakologiska terapier som finns tillgängliga inom hörsel- och balansrubbingar.

Delmål b4

Försäkringsmedicin

ST-läkaren ska ha kännedom om försäkringskassans regler vid vårdbidragsbedömningar, sjukskrivningar och sjukersättning liksom vid förebyggande behandling. ST-läkaren ska utveckla sin kunskap i att författa intyg till försäkringskassan på lättförståelig svenska så att de är så precisa som möjligt avseende medicinska och juridiska avseenden.

ST-läkaren ska kunna samarbeta med andra aktörer i försäkringsmedicinskt avseende, till exempel försäkringskassa, arbetsförmedling, företagshälsovård, primärvård och pedagogisk hörselvård.

Delmål c

Delmål c1 – c4 innefattar målbeskrivningen för ÖNH och är den samma som för utbildning i foniatri. Det mesta av kunskapen når ST-läkaren under sin utbildning till ÖNH-specialist. Nedan följer vad som särskilt ska beaktas i utbildningen till specialist i hörsel- och balansrubbnings.

Delmål c1 ”Diagnostik och behandling av vanliga ÖNH sjukdomar”

Målen gällande audiologiska sjukdomar återkommer i målen c5 –c11

ST-läkaren ska kunna identifiera barn som far illa och kunna vidta åtgärder såsom en orosanmälan. ST-läkaren ska kunna föra samtal med barnets föräldrar och representanter från myndigheter så att barnets normala utveckling och säkerhet kan tillgodoses.

Delmål c2 ”Tolkning av bilddiagnostik, endoskopi mm inom ÖNH”

Målet återkommer i c5 i målbeskrivningen för ÖNH.

ST-läkaren ska kunna tolka svar från radiologiska undersökningar och översiktligt kunna bedöma bilddiagnostiska undersökningar. ST-läkaren ska kunna värdera svar/tolkningar från laboratorieprov och andra beställda undersökningar relevanta för specialiteten.

Delmål c3 ”Sammanfattning av de flesta delmål inom ÖNH”

Delmålet motsvarar delområde c7, c6, c8, c9 och c12 i målbeskrivningen till ÖNH.

Delmål c4 ”Undersökning och behandling av larynx samt röst och tal”

ST-läkaren ska känna till normal språkutveckling hos barn. ST-läkaren ska ha kunskap om hur språk- och talutveckling påverkas av hörselnedsättning.

Delmål c5 – c 13 är specifika för utbildning i hörsel- och balansrubbingar

Delmål c5 ”Vuxenaudiologi”

Den specialistkompetenta läkaren ska behärska utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av perifer och central hörselnedsättning hos vuxna.

ST-läkaren ska kunna:

- Identifiera hörselskadans etiologi, omfattning och progress
- Bedöma lämplig utredning och hur diagnos kan fastställas
- Föreslå lämplig handläggning, behandling och uppföljning
- Beskriva hörselskadans påverkan på den enskilde individen (psykologiska, praktiska, vardagliga, kommunikativa)
- Beskriva vad som utmärker hörselupplevelsen vid ledningshinder, sensorineural hörselnedsättning, retrocochleär och central hörselnedsättning
- Redogöra för hur svårighetsgrad av hörselnedsättning klassificeras (inkl. WHO's klassificering)
- Beskriva olika aspekter som är viktiga för patientens liv och funktion vid multifunktionshinder, till exempel döv-blindhet

Exempel på hörselnedsättningar som ST-läkaren ska kunna handlägga enligt ovan:

- Bullerskador
- Ototoxicitet
- Hörselskada efter labyrinthit
- Plötslig hörselnedsättning
- Monoauralt hörande
- Autoimmun hörselnedsättning
- Presbycusis
- Barndomshörselskada
- Falsa ledningshinder: takfönster, large ventricular aqueduct syndrom (LVAS)
- Arvslidna hörselnedsättningar, syndromala och icke syndromala (se också C6)
- Otokleros
- Menieres sjukdom
- Kronisk otit
- Sekretorisk otit
- Retrocochleära hörselnedsättningar: Schwannom. NF2
- Auditiv neuropati
- Centrala hörselnedsättningar: Kognitiv nedsättning, AP
- Funktionella hörselnedsättningar

Delmål c6 "Barnaudiologi"

Den specialistkompetenta läkaren ska behärska utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av orsakerna till perifer och central hörselnedsättning hos barn

ST-läkaren ska kunna:

- principerna för nyföddhetscreening
- känna igen manifestationer och symptom på hörselnedsättning/dövhet
- orsaker till hörselnedsättning hos barn i olika åldrar
- normala barns allmänna och språkliga utveckling
- hörselnedsättningens konsekvenser för språklig, social och intellektuell utveckling
- de audiologiska, vestibulära, bilddiagnostiska och etiologiska utredningar som krävs för diagnostik
- indikationer, utredning och uppföljning av barn med grav hörselnedsättning där cochleaimplantat eller andra implanterbara hörhjälpmedel kan vara aktuella
- indikation för vidare medicinsk utredning eller konsultation av andra discipliner
- samverka med andra discipliner kring behandling och utredning tex otokirurg och plastikkirurg
- indikationer för och begränsningar med olika audiologiska test för barn i olika åldrar (se också mål c10)
- förstå nytta och problem med hörförstärkning till barn
- vårdprogram och nationella riktlinjer
- tillsammans med föräldrar och andra yrkesgrupper formulera en habiliteringsplan
- kommunicera väl med både föräldrar och barn även där tolkbehov finns
- kommunicera väl med kollegor och andra yrkesgrupper, både skriftligt och verbalt
- arbeta för och förstå barns lika rättigheter samt ha kännedom om FNs barnkonvention
- förstå den stress och oro som hörselutredning och diagnos kan orsaka
- förstå föräldrars reaktion på synlig yttre missbildning och/eller annat fastställt syndrom
- förstå föräldrars syn på hörselnedsättning och aktuell behandling.
- kulturella aspekter vid funktionsnedsättning och speciellt hörselnedsättning

ST-läkaren ska kunna:

- identifiera, utreda, diagnostisera, behandla och följa upp barn med
  - medfödd hörselnedsättning och dövhet
  - hörselnedsättning av olika svårighetsgrad
  - förvärvad, progredierande, fluktuerande eller plötslig hörselnedsättning
  - fluktuerande konduktiv hörselnedsättning vid sekretorisk mediaotit och kronisk otit
  - permanent konduktiv hörselnedsättning vid hörselgångsatresi och/eller mellanöremissbildning
  - syndromal hörselnedsättning och andra komplexa medicinska tillstånd
  - auditiv neuropati (ANSD)
  - auditiv bearbetningsstörning (APD)
  - hörselnedsättning beroende på central cerebral skada

- avvikande tal- och språkutveckling
- funktionell hörselnedsättning

Delmål c7 ”Tinnitus”

Den specialistkompetenta läkaren ska behärska utredning, diagnostik, behandling och uppföljning vid tinnitus och dysacusis hos barn och vuxna

ST-läkaren ska kunna

- skilja mellan objektiv och subjektiv tinnitus
- bestämma vilka utredningsalternativ som är indicerade inklusive självskattningsformulär
- känna till hur en habiliteringsplan läggs upp
- aktuella forsknings- och förklaringsmodeller vad gäller tinnitus och dysacusis/hyperacusis
- de olika tillstånd som kan orsaka eller förvärra tinnitus tex:
  - hörselnedsättning
  - muskuloskeletala störningar
  - käkledsvesvär
  - depression, ångest
  - vestibularis schwannom
  - vaskulära orsaker
- varför tinnitus upplevs olika besvärande för olika individer
- evidensläget för olika behandlingsalternativ avseende tinnitus, tex:
  - KBT
  - hörapparat
  - ljudstimulator
  - ljudberikad omgivning
  - antidepressiva läkemedel
  - sjukgymnastik
  - bettfysiologi
  - tvärprofessionell rehabilitering
- diskutera kring avsaknad av evidens för vissa behandlingar mot tinnitus
- evidens för olika behandlingsalternativ vid dysacusis/hyperacusis
- Socialstyrelsens beslutsstöd angående sjukskrivning vid tinnitus
- förklaringar till ”tryck i örat”, otalgi
- fysiologiska orsaker till upplevda ljudförvrängningar
- handläggning av barn och ungdomar med tinnitus och/ eller dysacusis/ hyperacusis
- identifiera patienter med svåra psykiatriska och psykologiska problem som behöver remiss till psykiatrisk mottagning
- förstå betydelsen av samverkan med andra discipliner och vårdgivare

Delmål c8 "Yrsel"

Den specialistkompetenta läkaren ska behärska utredning, diagnostik, behandling och uppföljning av vestibulär yrselsjukdom och balansstörning samt kunna bedöma andra sjukdomar som påverkar balanssystemet hos barn och vuxna.

ST-läkaren ska kunna:

- balanssystemets anatomi, fysiologi och patofysiologi
- olika mekanismer för uppkomst av yrsel och balansrubbing
- olika sjukdomstillstånd som ger yrsel och balansrubbing samt dessa sjukdomars symtom, fynd, förlopp och behandling, tex:
  - Ménières sjukdom
  - båggångsyrsel ("kristallsjuka", benign lägesyrsel, benign paroxysmal postural vertigo, BPPV)
  - akut vestibulärt syndrom
  - vestibularisneurit
  - laesio auris interna
  - postural fobisk yrsel, persistent perceptual postural dizziness (PPPD)
  - kardiovaskulära orsaker till yrsel
  - nacktlöst yrsel
  - spännings- och stressorsakad yrsel
  - vestibular migrän
  - takfönster
  - kronisk otit
  - barn med yrsel och balansstörning, till exempel, benign paroxysmal vertigo of childhood
  - äldre med yrsel
  - farmakologiska orsaker till yrsel/ drogorsakad yrsel
-
- bedöma, diagnostisera och handlägga/ behandla patienter med akut otologisk yrsel samt identifiera icke-otologisk yrsel med akut behandlingsbehov
- bedöma orsaken till recidiverande yrselbesvär/ balansrubbing
- bedöma orsaken till kroniska yrselbesvär/ balansrubbing
- utföra och tolka oto-neurologiska test
- i undersökningsrummet utföra en komplett otoneurologisk undersökning inkluderande nystagmusanalys, läges- och lägesändringstest, impulstest samt bedöma ögonrörelser och status fynd
- kunna utföra relevanta delar av neurologstatus inklusive kranialnervstatus och cerebellära test
- kunna bedöma nackstelhet
- kunna bedöma testresultat från balanslaboratoriet (kolorisk spolning, VEMP, vHIT)

- bilddiagnostikens möjligheter och begränsningar vid yrselutredning
- ange mediciner som kan ge balansrubbing
- utföra olika typer av manöverbehandling
- utvärdera och informera patienten om sociala och psykologiska faktorerers inverkan på balansen och yrselsjukdomen
- olika medicinska behandlingsmöjligheter vid yrsel
- känna till och kunna initiera tvärprofessionella behandlingsalternativ
- ge patienten information om egenbehandling vid yrsel (träningsprogram och manövrar)
- ha förståelse för vilken inverkan kroniska balansbesvär har i vardagens aktiviteter, inkluderande yrkesliv samt psykologiska effekter av dessa
- känna till de faktorer som kan fördröja central och perifer kompensation av vestibulär åkomma
- skilja mellan kortvarig medvetandeförlust och drop-attacker, bedöma orsaken till drop-attacker, initiera rätt behandling samt avgöra när remiss till geriatrik, internmedicin eller neurologi är indicerad.
- kunna utföra intratympanala injektioner
- ge övergripande, initierande råd till sjukgymnastisk rehabilitering och förstå principen för sjukgymnastisk rehabilitering vid yrselsjukdomar
- den normala grovmotoriska utvecklingen samt den normala utvecklingen av balansen hos barn
- orsaker till yrsel hos barn
- kunna ta en adekvat yrselanamnes från föräldrar/vårdare/barn och veta på vilket sätt barn beskriver yrselsymptom
- vilka undersökningsmetoder som finns för att bedöma yrsel och balansrubbingar hos barn i olika åldrar och kunna utföra en relevant undersökning och göra en åldersadekvat balansbedömning
- initiera behandling av yrsel hos barn
- trafiklagstiftningen och tillämpningen av denna vid trafikfarlig yrsel
- Socialstyrelsens beslutsstöd angående sjukskrivning vid yrsel
- Försäkringskassans möjligheter att bevilja karensdagsbefrielse vid upprepad korttidsfrånvaro pga. återkommande yrsel eller balansbesvär
- hur det normala åldrandet i olika organsystem påverkar balansen
- hur oftalmologiska, muskuloskeletala och neurologiska sjukdomar påverkar balanssystemet.

Delmål c9 ”Rehabilitering 1”

Den specialistkompetenta läkaren ska behärska medicinsk, teknisk, psykosocial och pedagogisk rehabilitering av vuxna och barn med perifera och centrala hörselproblem.

ST-läkaren ska:

- ha kunskap om hur olika professioner inom audiologin (audiologer, audionomer, otokirurger, specialpedagoger, hörselpedagoger, kuratorer, psykologer, ingenjörer, logoped, teckenspråkslärare med flera) bidrar till optimalt omhändertagande av hörselskadade individer.
- delta i teamarbete kring patienten för samordnad hörselhabilitering och rehabilitering
- auskultera hos olika yrkeskategorier inom hörsel och balans.
- Delta i habilitering/rehabiliteringskurs för barn/vuxna.
- känna till WHO:s klassifikationssystem för funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF).

Delmål c10 ”Mätmetoder”

Den specialistkompetenta läkaren ska ha kännedom om utförandet av och behärska tolkningen av förekommande audiologiska, vestibulära och otoneurologiska testmetoder.

ST-läkaren ska känna till:

- hur ton- och talaudiometri utförs och behärska tolkning av ett fullständigt tonaudiogram (Luft/ben ledning, maskering) och de vanligaste talmätningarna
- mätmetoder inom barnaudiologi samt kunna tolka resultaten
- hur impedansaudiometri (stapediusreflexmätning/tympanometri) går till och kunna tolka resultatet.
- hur OAE mäts och kunna tolka resultatet.
- hur ABR och ASSR mäts och kunna tolka resultatet.
- hur o-VEMP och c-VEMP mäts och kunna tolka resultatet
- hur ett VNG utförs och kunna tolka resultatet.

ST-läkaren ska kunna

- utföra ett otoneurologiskt status med video-Frenzel
- utföra vHIT -undersökning och bedöma resultatet
- de elektrofysiologiska och akustiska principerna för ovanstående test

Delmål c11 ”Rehabilitering 2”

Den specialistkompetente läkaren ska

-behärska indikationer för hörselhjälpmedel, inklusive hörselimplantat

- konventionella hörapparater
- benförankrade hörapparater
- implanterbara hörapparater
- cochleaimplantat
- möjligheter och begränsningar med ovan nämnda hörselhjälpmedel
- rehabiliteringsprocessen för respektive hjälpmedel

-behärska övriga tekniska, pedagogiska, kirurgiska och medicinska rehabiliterande åtgärder.

Se även c9

- känna till möjligheter med teleslinga, FM system, samtalshjälpmedel etc
- ha god kännedom om hur hörselrehabiliteringen är uppbyggd i den egna regionen och vilka förskrivningsregler och remisskrav som gäller
- känna till möjligheter och risker med hörselförbättrande kirurgi vid olika diagnoser

-ha kännedom om hörselskadades och dövas situation i skola, arbete och andra sociala sammanhang.

-ha kunskap om alternativa kommunikationssätt för hörselskadade och döva personer.

- ha god kännedom om möjligheter och svårigheter med teckenspråk i dagens samhälle
- ha god vana vid att använda teckentolk och skrivtolk på mottagningen
- ha kännedom om taktilt teckenspråk
- ha kännedom om tecken som stöd

-ha kännedom om handikapp- och patientorganisationer med anknytning till ämnesområdet

- känna till de största patientorganisationerna inom hörsel samt de lokala föreningarna.

Delmål c12 ”Akustik”

Den specialistkompetenta läkaren ska kunskap om ljudfysik och akustik samt ljudmiljöns betydelse för hälsan

ST läkaren ska:

- kunna relationen mellan våglängd, tid och frekvens.
- kunna begreppet ljudtrycksnivå och skillnaden mellan enheterna dB SPL och dB HL.
- känna till principerna för rumsakustik och hur den kan förändras med hjälp av reflekterande och dämpande material
- känna till hur man i praktiken kan förändra ljudmiljön på en arbetsplats eller skolsal och vilka åtgärder man kan sätta in.
- känna till gränsvärden för ljudbelastning.
- känna till effekterna på hälsan av bullerbelastning.
- känna till effekterna på hälsan av icke behandlad hörselnedsättning.

Delmål c13 ”Lagar och föreskrifter”

Den specialistkompetenta läkaren ska kunna tillämpa lagar och andra föreskrifter som gäller för specialiteten

Att känna till:

- lagar gällande bullerbelastning på arbetsplatsen
- lagar för bullerbelastning i allmänna utrymmen.
- lagar för bullerbelastning i skolan
- försäkringskassans regelverk avseende sjukskrivning
- trafiklagstiftningen och tillämpningen av denna vid trafikfarlig yrrel